

NECİB MAHFÛZ'UN SEMBOLİK ROMANLARINDA KADIN

Musa YILDIZ*

Öz: Bu çalışmada 1988 yılı Nobel edebiyat ödülü sahibi Mısırlı ünlü romancı Necib Mahfûz'un yedi sembolik romanında kadın teması işlenecektir. Bu romanlar yayınlanmış sırasına göre **Evlâdu Hâratinâ** (1959), **el-Liss ve'l-Kilâb** (1961), **es-Summân ve'l-Harîf** (1962), **et-Tarîk** (1964), **eş-Şehhâz** (1965), **Sersera fevka'n-Nîl** (1966) ve **Mîrâmâr** (1967)'dir.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Necib Mahfûz, Sembolizm, Roman, Kadın.

WOMAN IN SYMBOLIC NOVELS OF NAGUIB MAHFOUZ

Abstract: In this work, the woman theme in seven novels of the famous Egyptian novelist Naguib Mahfouz who is the owner of Nobel Literature Prize in 1988 will be dealt with. These novels according to their publishing order are: **Avlâdu Khâratinâ** (1959), **al-Liss wa al-Kilâb** (1961), **al-Summân wa al-Kharîf** (1962), **al-Tarîk** (1964), **al-Shahhâdth** (1965), **Sarsara favk al-Nîl** (1966) and **Mîrâmâr** (1967).

Keywords: Egypt, Naguib Mahfouz, Symbolism, Novel, Woman.

Necib Mahfûz 11 Aralık 1911'de, sonraları birçok roman ve öyküsüne konu olacak orta tabakadan insanların yaşadığı Kahire'nin el-Cemâliyye semtinde doğdu¹. Daha sonra Kahire'nin kenar semtlerinden biri olan el-'Abbâsiyye'ye taşındı. İlk ve orta tahsilini burada tamamlayan Mahfûz, 1934 yılında Kahire Üniversitesi, Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra edebiyata yöneldi².

Mahfûz, Tolstoy, Dostoyevsky, Chekov, Maupassant, Shakespeare, İbsen, Flaubert, Sartre, Camus, Mauriac gibi ünlü yazarların eserlerini okudu ve bunlardan etkilendi³. Arap dünyasında ise onun etkisinde kaldığı, düşünce

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı (ymusa@gazi.edu.tr).

¹ es-Seyyid Ahmed Ferec, **Edeb Necib Mahfûz ve İşkâliyyetu's-Sirâ'** beyne'l-İslâm ve't-Tağrîb, Mansûra 1990, s.22; Ğâlî Şukrî, **Necib Mahfûz mine'l-Cemâliyye ilâ Nûbel**, Kahire 1988, s.10.

² Ğâlî Şukrî, **el-Muntemî**, Kahire 1988, s.12.

³ Fu'âd Devvâre, **Necib Mahfûz mine'l-Kavmiyye ile'l-'Âlemiyye**, Kahire 1989, s.212-214.

yapısının ve kişiliğinin oluşumunda rol oynayan en önemli yazarlar ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd (1889-1964) ve Tâhâ Huseyn (1889-1973)’dir. Bizzat kendisi yazarlığı ‘Abbâs Mahmûd ‘Akkâd’dan, akılcılığı ve batıyla verimli iletişim kurmayı ise Tâhâ Huseyn’den öğrendiğini ifade etti⁴.

Daima halkı öne çıkarması ve sosyalist görüşleri ile tanınan Kıptî yazar Selâme Mûsâ (1887-1958)⁵ da, onun etkisinde kaldığı bir başka isimdir. Mahfûz’un roman yazarlığına eski Mısır tarihini konu edinen romanlarıyla başlaması tamamıyla Selâme Mûsâ’nın etkisiyledir. Bu tarihî romanları **Abesu’l-Akdâr** (1943), **Radûbis** (1943) ve **Kifâh Tîbe** (1944)’dir. Daha sonra toplumcu gerçekçi roman yazmaya yönelmiştir⁶. Bu romanların en ünlüleri Mısır toplumunun bir yansıması olan Kahire’nin el-Huseyn semtindeki bir sokakta yaşanan olayları konu edinen **Zukâku’l-Midakk**⁷ (1947) romanı ve orta hâlli bir Mısır ailesinin üç kuşağının yaşantısını anlatan **Bejne’l-Kasrayn** (1956)⁸, **Kasru’ş-Şevk** (1957)⁹ ve **es-Sukkeriyye** (1957)¹⁰ romanlarından oluşan üçlemesidir¹¹.

1952 devriminden sonra bir süre edebiyattan uzak kalan Mahfûz, 1959’da **el-Ehrâm** gazetesinde tefrikasına başladığı **Evlâdu Hâratinâ**¹² adlı sembolik

⁴ İbrâhîm eş-Şeyh, **Mevâkif İctimâ’iyye ve Siyâsiyye fi Edeb Necîb Mahfûz**, Kahire 1987, s.29.

⁵ Musa Yıldız, “Selâme Mûsâ”, TDVİA, XXXVI, 347-348.

⁶ Seyyid Hâmid en-Nessâc, **Bânûrâmâ’r-Rivâyeti’l-Arabiyyeti’l-Hadîse**, Kahire 1980, s.49. Bu romanlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kazım Ürün, **Çağdaş Mısır Romanında Necîb Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları**, Konya 1997.

⁷ Romanın Türkçeye ilk çevirisi Güler Dikmen Nalbantoğlu tarafından İngilizceden **Ara Sokak** adıyla yapılmış olup, 1977 yılında Hürriyet Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ikinci çevirisi Hasan Akay tarafından Arapça aslından Sokaktakiler adıyla yapılmış ve 1989 yılında İnsan Yayınları arasında basılmıştır. Roman hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yüksel, Azmi “Necîb Mahfûz’un Zukâku’l-Midakk Adlı Romanı”, **Gazi Ü., Gazi Eğt. Fak. Dergisi**, C.VIII, S.1, Ankara 1992, s.283-305.

⁸ **Saray Gezisi** adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap Yayıncılık tarafından basılmıştır (İstanbul 2008).

⁹ **Şevk Sarayı** adıyla Işıl Alatlı tarafında Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap Yayıncılık tarafından basılmıştır (İstanbul 2008).

¹⁰ **Şeker Sokağı** adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap Yayıncılık tarafından basılmıştır (İstanbul 2008).

¹¹ Gülfem Kurt, “Arap kültürünün Tanınmasında Arapçadan Türkçeye Yapılan Çevirilerin Rolü”, **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)**, August 2015: Special Issue 4, s.533-534.

¹² Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Yıldız, Musa, “Mısırlı Yazar Necîb Mahfûz’un Evlâdu Hâratinâ Adlı Romanındaki Sembolik Kavramlar ve Çözümlemesi”, **Fırat Üniversitesi Birinci Orta Doğu Semineri (Elazığ, 29-31 Mayıs 2003)**, s.209-238. Roman, **Cebelavi Sokağının Çocukları**

romaniyla yeniden ortaya çıktı. Bu romanını daha sonra **el-Liss ve'l-Kilâb** (1961)¹³, **es-Summân ve'l-Harîf** (1962)¹⁴, **et-Tarîk** (1964)¹⁵, **eş-Şehhâz** (1965)¹⁶, **Sersera Fevka'n-Nîl** (1966)¹⁷ ve **Mîrâmâr** (1967)¹⁸ adlı sembolik romanları izledi¹⁹. Eleştirilenler Mahfûz'un 1952 sonrasına "felsefi gerçekçilik" ya da "yeni gerçekçilik" adını verdiler²⁰. Mahfûz'un 1988 yılı Nobel Edebiyat ödülünü almasında bu sembolik romanların büyük payı oldu. Ona göre bu ödül sadece kendisinin değil, Mısır'ın, Arapların ve tüm Arap edebiyatınıdır²¹.

Necîb Mahfûz 14 Ekim 1994 tarihinde Nil kenarında yaptığı bir yürüyüş sırasında bir genç tarafından bıçaklı saldırıya uğradı ve bu saldırıdan boyun bölgesine aldığı ağır darbeye kurtuldu. Geçirdiği bir dizi ameliyat sonrasında sağ tarafına felç vurduğundan eli kalem tutamaz duruma geldi. Mahfûz, ilerleyen yaşına rağmen haftanın belirli günlerinde çeşitli yerlerde sıkı güvenlik kontrolü altında edebiyat sevenlerle birlikte oldu, fikir tartışmalarına devam etti, sağlık kontrolleri sebebiyle kendisiyle söyleşi yapmak isteyenlerle sadece cumartesi

adıyla Leyla Tonguç Basmacı tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Turkuvaz Yayıncılık tarafından basılmıştır (İstanbul 2008).

¹³ Bu roman Rahmi Er tarafından **Hırsız ve Köpekler** adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiş, Vadi Yayınları arasında basılmıştır (Ankara 1996). Aynı adla İngilizce çevirisinden Avi Pardo tarafından Türkçeye aktarılmış ve Kırmızı Kedi yayınları arasında basılmıştır (İstanbul 2009).

¹⁴ Bu roman **Kırlangıçlar ve Sonbahar** adıyla Türkçeye çevrilmiş olup, Kaknüs Yayınları arasında basılmıştır (İstanbul 2000). Ancak çevirenin adı belirtilmemiştir.

¹⁵ Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, "Necîb Mahfûz'un et-Tarîk İsimli Romanı", **Gazi Ü., Gazi Eğitim Fak. Dergisi**, C.17, S.1 (1997), s.19-32. Roman, *Arayış* adıyla İşil Alatlardan Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap Yayıncılık tarafından basılmıştır (İstanbul 2012).

¹⁶ Romanın Türkçeye çevirisi Erdal Alova tarafından İngilizceden yapılmış ve **Dilenci** adıyla Era Yayıncılık tarafından Mayıs 1995'de İstanbul'da basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, "Nobel Ödüllü Yazar Necîb Mahfûz'un eş-Şehhâz Adlı Romanı", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, S.1, 19-46, (2002).

¹⁷ Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, "Necîb Mahfûz'un Sersera Fevka'n-Nîl Adlı Romanı", **Gazi Ü., Gazi Eğitim Fak. Dergisi**, C.18, S.3 (1998), s.99-118; **Nil Üstünde Gevezelik** adıyla Rahmi Er tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Hece yayınları arasında basılmıştır (Ankara 2015).

¹⁸ Romanın Türkçeye çevirisi Yüksel Peker tarafından John Fowles'in İngilizce çevirisinden yapılmış ve **Miramar** adıyla Ocak 1989'da Adam Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, "Necîb Mahfûz'un Mîrâmâr Adlı Romanı", **Ekev Akademi Dergisi**, C.1, S.2 (Mayıs 1998), s.275-295. Romanın Türkçeye çevirisi Yüksel Peker tarafından John Fowles'in İngilizce çevirisinden yapılmış ve **Miramar** adıyla Ocak 1989'da Adam Yayınları arasında basılmıştır.

¹⁹ Fu'âd Devvâre, **a.g.e.**, s.108.

²⁰ İbrâhîm eş-Şeyh, **a.g.e.**, s.13.

²¹ Murat Bardakçı, "Necip Mahfuz'la Edebiyat Söyleşisi", **Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi**, Aralık 1988, s.5.

günleri evinde görüştü. Bunun yanında her Cuma günü **el-Ehrâm** gazetesinin beşinci sayfasında daha önce kendisine ait olan Vuchetu Nazar (“Bakış Açısı”) köşesinde bazı konularda görüşlerini toplumla paylaştı²².

19 Temmuz 2006 tarihinde yaptığı bir yürüyüş sırasında düşmesi sonucunda başından yaralanan Necîb Mahfûz, kaldırıldığı hastanede 30 Ağustos 2006 Çarşamba günü vefat etti. Cenaze namazı Mısır’ın başkenti Kahire’nin er-Raşdân Camisinde kılındı. Cenaze namazını Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantâvî kıldırdı. Dönemin Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek de cenaze töreninde hazır bulundu.

95 yıl yaşayan Necîb Mahfûz’dan geriye 34 roman, 19 kısa öykü koleksiyonu, iki diyalog türü kitap, bir çeviri türü kitap olmak üzere toplam 56 eser ve yüzlerce makale kaldı²³.

Bu çalışmada inceleme konusu yapılan Necîb Mahfûz’un sembolik romanları şunlardır:

Evlâdu Hâratinâ (1959), **el-Liss ve’l-Kilâb** (1961), **es-Summân ve’l-Harîf** (1962), **et-Tarîk** (1963), **eş-Şehhâz** (1965), **Sersera fevka’n-Nîl** (1966), **Mîrâmâr** (1967).

1.Evlâdu Hâratinâ:

Necîb Mahfûz’un sembolik romanlarının birincisi **Evlâdu Hâratinâ** (1959) romanında Âdem (A.S.)’dan günümüze kadar insanlık tarihi ana ekseninde iyi-kötü, adalet-zulüm mücadelesi konu edilmektedir.

Bu romanda ilk olarak karşımıza çıkan kadın insanlık tarihinde ilk kadın olan Hz. Havva’yı sembolize eden romanda Hz. Adem’i sembolize eden Edhem’in hanımı Umeyme’dır. Umeyme’nin ortaya çıkışı Hz. Havva’nın

²² Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Yıldız, **Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikayeleri)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi. Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992; a.mlf., **Necîb Mahfûz’un Sembolik Romanları** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1998; Kazım Ürün, **a.g.e.**; Mesut Yazıcı, **Türkçe’de Necîb Mahfûz** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ank. Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1997; Cüneyt Mehmet Şimşek, **Necîb Mahfûz ve Üç Romanının Değerlendirilmesi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü., Sos. Bil. Enst., Bursa 1999.

²³ Necîb Mahfûz’un eserlerinin Türkçe çevirileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)”, **Nüşa Dergisi**, S.29, Ankara 2009, s.17-28.

yaratılmasıyla benzerlik arz eder. Kaynaklarda Hz. Havva'nın yaratılması hadisesi şöyle geçer²⁴:

“İblis, lanete uğrayıp Allah'ın rahmetinden uzaklaştıktan sonra, Allah Âdem'i cennette iskân etti. Âdem alışmadan ve ülfet etmeden cennette dolaşıyordu. Kalbinin ülfet edeceği birisi (eşi) yoktu. Âdem, uykuya dalmıştı. Uyandığında bir kadının başucunda oturduğunu gördü. Allah onu Âdem'in kaburgasından yaratmıştı. Âdem ona: ‘Sen kimsin?’ diye sordu. O: ‘Ben bir kadınıym’ diye cevap verdi. Âdem ‘Niçin yaratıldın?’ diye sorunca, kadın: ‘Bana ülfet edesin diye’ cevabında bulundu. Melekler, Âdem'in ilmini ölçmek için: ‘Ey Âdem! Kadına neden dolayı bu ad (Havva) verilmiştir?’ diye sordular. Âdem: ‘Çünkü o canlı bir maddeden yaratılmıştır’ cevabında bulundu...”

Romanda Umeyme'nin ortaya çıkışı ise şöyle anlatılır²⁵:

“Edhem bir gün etrafı güllerle çevrili yol üzerine düşen gölgesine bakakaldı. Bir an arkasındaki dönemeçten bir kişinin gelişini haber veren yeni bir gölgenin kendi gölgesinden ayrıldığını fark etti. Yeni gölge sanki kaburgaları arasından çıkıyordu. Arkasına döndüğünde bir genç kızın geriye dönmek üzere olduğunu gördü. Ona durması için işaret etti. Kız da durdu. Edhem bir süre kızı süzdü. Sonra ona nazikçe sordu:

-Sen kimsin?

Kız bocalar bir sesle cevap verdi:

-Umeyme.”

Evlâdu Haratinâ romanında karşımıza çıkan ikinci kadın karakter ismi verilmeyen Firavun'un hanımıdır. Romanda Musa (A.S.)'nin sembolü olan Cebel'in, Firavun'un hanımı tarafından bulunması ve eşine onu göstermesi Kur'ân'da anlatılan kıssanın aynısıdır. Hatta kullanılan ifadede²⁶ “Yirmi yıl önce Hanım yağmur suyuyla dolu bir çukurda yıkanan bir çocuk görmüştü. Bir müddet

²⁴ Abdullah Aydemir, **İslâmi Kaynaklara Göre Peygamberler**, (Ankara,1996), s.22-23; Abdullah Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, (İstanbul,1979), s.109-110.

²⁵ Necîb Mahfûz, **Evlâdu Haratinâ**, s.20.

²⁶ a.e., s.131.

onu seyretmekten zevk almıştı. Kısırlığın annelik nimetinden yoksun bıraktığı kalbi ona ısınmıştı.” denmesi, Kur’ân’daki ifadeye benzer tarzdadır. Kur’ân’da ise²⁷: “Firavunun karısı ‘sepetin içinden erkek çocuk çıkınca kocasına benim ve senin için göz aydınlığıdır! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniz’, dedi.” şeklinde geçer.

Romanda, Cebel’in adam öldürdükten sonra el-Mukattam dağına kaçtığı, orada bir çeşmenin başında iki kızın beklediği, fakat bir türlü kalabalıktan kaplarını dolduramadıkları, Cebel’in onlara yardım etmesinden sonra kaplarını doldurmaları, daha sonra Cebel’in bu kızlardan biriyle evlenmesi anlatılır²⁸. Bu kızlar romanda üçüncü ve dördüncü kadın karakterlerdir.

Bu olay Kur’ân’da şu şekilde anlatılan olayla benzerlik arz eder²⁹:

“Musa, Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan birçok insan buldu. Onların gerisinde de, (hayvanlarını) engelleyen iki kadın gördü. Onlara: Derdiniz nedir? dedi. Şöyle cevap verdiler. Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların içine sokulup hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır. Bunun üzerine Musa, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım, dedi. Derken o iki kadından biri utana utana yürüyerek ona geldi: Babam, dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor. Musa, ona (Hz. Şuayb’a) gelip başından geçeni anlatınca o: Kokma, o zalim kavimden kurtuldun, dedi. (Hz. Şuayb’ın) iki kızından biri: Babacığım! Onu ücretle (çoban) tut. Çünkü ücretle istihdam edeceğin en iyi kimse, güçlü ve güvenilir olandır, dedi. (Hz. Şuayb) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızından birisini sana nikahlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendinden; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşallah beni iyi kimselerden (işverenlerden) bulacaksınız.”

Kur’ân’ın “Medyen suyu” ifadesine karşılık Mahfûz, çeşme kelimesini kullanmış³⁰, bunun yanında Mahfûz, Kur’an’ın zikrettiği imre’eteyn (“iki kadın”) ifadesine karşılık, fetâteyn (“iki genç kız”) ifadesini kullanmıştır.

Romanda beşinci kadın karakteri ailesi tarafından başkasıyla evlendirilmek istenen İsa (A.S.)’ın sembolü olan Rifâ’a’nın kafasına taktığı hayat kadını Yâsemîn’dir. Yâsemîn Rifâ’a ile evlendikten sonra Beyyûmî adlı bir

²⁷ Kasas Sûresi, Âyet: 9.

²⁸ Necîb Mahfûz, **Evlâdu Haratinâ**, s.153-155.

²⁹ Kasas Sûresi, Âyet: 23-27.

³⁰ Necîb Mahfûz, **Evlâdu Haratinâ**, s.154.

kabadayıyla onu aldatmaktadır. Bu arada kabadayılar mahalle halkına zulmetmektedirler. Kabadayılar Rifâ‘a’yı öldürerek mahallede rahat hareket etmek isterler. Bunu öğrenen Rifâ‘a da İsa (A.S.)’ın dört havarisinin sembolü olan dört arkadaşıyla birlikte mahalleden kaçmayı planlar. Fakat bu planını öğrenen hanımı Yâsemîn, durumu kabadayı dostuna ihbar eder. Kaçarlarcken fedaîler onları bir köşeye sıkıştırırlar. Rifâ‘a’nın dört arkadaşı kaçmayı başarır. Fedaîler Rifâ‘a’yı sopalarla döve döve öldürürler ve olduğu yere bırakırlar. Rifâ‘a’nın kurtulan dört arkadaşı, cesedi olay yerinden alarak gömerler. Kendilerini ihbar eden Yâsemîn’i de öldürüp, Beyyûmî’nin evinin önüne atarlar.

İsa (A.S.) kendisini koruyan Yusuf ve annesi Meryem’le birlikte Filistin’den Mısır’a kaçıp tekrar geriye döndüğü gibi³¹ Rifâ‘a da babası ‘Amm Şafî‘î ve hanımı ‘Abde ile birlikte yaşadıkları mahalleden kaçmış, uzun bir aradan sonra tekrar geriye dönmüşlerdir. ‘Abde de romandaki altıncı kadın karakterdir.

Rifâ‘a, sembolize ettiği İsa (A.S.) hakkında bilinenlerin aksine, marangoz Şafî‘î ile ‘Abde’nin çocukları olarak gösterilmiştir. Sonra Rifâ‘a’nın öldürülmesi de İsa (A.S.) ile ilgili olarak bilinenin aksinedir. Kur‘ân’ın³² “Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden arındıracağım ve sana uyanları kıyamete kadar üstün kılacağım...”, “Ve ‘Allah elçisi Meryem oğlu İsa’yı öldürdük’ demeleri yüzünden (onları lanetledik) Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi...”³³ ifadesinden İsa (A.S.)’ın öldürülmediği anlaşılır.

Rifâ‘a bölümünde Yâsemîn isimli bir kadının, başka bir adamın evinden körkütük sarhoş olarak çıkması üzerine, mahalle sakinlerinin şerefimizi lekeledi diye onu cezalandırmak istemeleri ve Rifâ‘a’nın kurtarmak için onunla evlenmek istediğini söylemesi³⁴, İsa (A.S.) döneminde zina isnat edilen bir kadının taşlanmak istenmesi üzerine İsa (A.S.)’ın “Aranızda günahsız olan ona ilk taş atсын.” demesi³⁵ olayını hatırlatır.

Ayrıca ‘Îsâ ve arkadaşlarını kaçarlarken ihbar eden hanımı Yâsemîn de belli bir miktar para karşılığında Mesih (A.S.)’a ihanet eden Yahûdâ’nın bir sembolüdür³⁶.

³¹ **İncil**, Matta 2, Mısır’a Kaçış.

³² Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 55.

³³ Nisa Sûresi, Âyet: 157. Ayrıca Bkz. **İncil**, Matta 27, Markos 15, Luka 23, Yuhanna 19, İsa’nın ölümü.

³⁴ Necîb Mahfûz, **Evlâdu Haratinâ**, s.254-260.

³⁵ **İncil**, Yuhanna 8, Zinadan Yakalanan Kadın.

³⁶ ‘Abdu’l-Hâmid Keşk, **Kelimetunâ fi’r-Reddi ‘alâ Evlâdi Hâratinâ**, (Kahire,ts.), s.274.

Romanda yedinci kadın karakter Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (S.A.V.)'yı sembolize eden Kasım'ın evlendiği kendisiyle aynı mahallede oturan zengin bir kadın olan Kamer'dir. Kamer peygamber efendimizin ilk eşi Hz. Hatice'nin sembolüdür. Romanda Kasım evlendikten sonra Kamer'in işlerinin başına geçer. Evliliklerinden İhsân adında bir kızları dünyaya gelir. Bu da Peygamberimizin ilk kızı Hz. Zeynep'in sembolüdür.

Kasım bir gün dağda gezerken, ataları Cebelâvî'nin hizmetçisi Kandîl'e rastlar. Kandîl romanda Cebrail (A.S.)'ın sembolüdür. Kandîl ona: “Cebelâvî'nin iyi olduğunu, Vakıf arazisi üzerinde olan biten her şeyi takip ettiğini, Vakıf toprakları üzerinde yaşayanların hepsinin torunları olduğunu, Vakfı torunlarının tamamına miras bıraktığını, kabadayılardan kötü insanlar olduğunu, onların uzaklaştırılmaları gerektiğini ve bunları da kendisinin yapabileceğini” söyler ve ortalıktan kaybolur³⁷.

Bu sözleri duyan Kâsım, ilk defa hanımı Kamer'e olanları anlatır. Hanımı onun başına bir şeyler geleceğinden korkarak endişelenir. Arkadaşlarından Sâdık ve amcaoğlu Hasan, onu destekleyeceklerini söylerler. Kâsım, halka zulmeden Vakfın yöneticisi Rif'at'a karşı mücadele etmek için halkı teşkilatlandırmaya başlar. Bu arada hanımı Kamer'in ölümü Kâsım'ı çok üzer.

Romanda sekizinci kadın karakter bilimin sembolü olan büyücü 'Arefe'nin aşık olup evlendiği müşterisi 'Avâtîf'tir. 'Avâtîf hakkında romanda yeterli bilgi verilmemektedir.

2. el-Liss ve'l-Kilâb:

Sembolik romanların ikincisi **el-Liss ve'l-Kilâb** (1961)'da idealizmin çöküşü ya da idealizmin maddî menfaat ve lüks hayat karşısında zaafiyet nedeniyle fiilen terk edilişi konu edilmektedir.

Romanın ana kahramanı Sa'îd Mehrân, Kahire'nin Gîze bölgesinde bir öğrenci yurdunda kapıcılık yapan 'Amm Mehrân'ın tek çocuğudur. Babasının ölümü üzerine Ra'ûf'un yardımıyla babasının yerine aynı yurtda annesiyle beraber hizmetli olarak çalışmaya başlar. Daha sonra annesi hastalanır. Kanamalı bir hasta olan annesini acilen bir özel hastaneye götürür. Tedavi masraflarını karşılayamayacağı için doktorlar annesiyle ilgilenmezler. Bu sebeple hastanede olay çıkaran Sa'îd annesiyle birlikte hastaneden kapı dışarı edilir³⁸. Bu olaydan

³⁷ Necîb Mahfûz, **Evlâdu Haratinâ**, s.322-323.

³⁸ Necîb Mahfûz, **el-Liss ve'l-Kilâb**, s.90.

bir ay sonra annesi vefat eder. Böylece romanda ilk karşımıza çıkan kadın karakter Sa'îd Mehrân'ın annesidir.

Ana kahraman Sa'îd Mehrân'ın hanımı Nebeviyye romanda ikinci kadın karakterdir. Yaşlı bir Türk kadınının hizmetçisiyken Sa'îd onu bir akşam üzeri görmüş, beğenmiş ve aşık olmuştur. Böylece evlenmişlerdir. Sa'îd bir evi soyacağı zaman önce Nebeviyye bir yolunu bularak o eve temizlikçi ya da hizmetçi olarak girer ve ev hakkında kocasına bilgi verir. Sonra da Sa'îd o evi soyardı. Kocası hapse girince, onun arkadaşı 'Alîş Sidre'yle evlenir, birlikte kocasının mallarının üzerine otururlar.

Romanda üçüncü kadın karakter, bir cinayet işleyen ana kahraman Sa'îd'in gidecek başka bir yeri olmadığından evinde kaldığı eski bir dostu olan hayat kadını Nûr'dur ve onun kızı Senâ''dır. Böylece dördüncü kadın karakter de Sen3a''dır. Bir süre Nûr'un evinde mahsur kalır. Kendisine yiyecek getiren, olan bitenden haber veren sadece Nûr'dur.

Mahfûz bu romanda insanın, yalnızlıktan ve tasadan belki dinî inanç veya kadının sevgisi ile kurtulabileceğini imâ etmektedir³⁹. Ancak bunlar, Mahfûz tarafından kolay çözüm olarak görülmemektedir. Çünkü modern insan artık dinin dilini anlayamayacak veya muhtemelen bir kadınla köklü ilişkiler kuramayacaktır.

3. es-Summân ve'l-Harîf:

Sembolik romanlardan üçüncüsü **es-Summân ve'l-Harîf**'de 23 Temmuz 1952 devrimi öncesi ve sonrası Mısır'da cereyan eden sosyal ve siyasî olaylarla bu olayların yönetimde bulunanlara etkilerini konu edinmektedir.

Bu romandaki ilk kadın karakter ana kahraman 'Îsâ ed-Debbâğ'ın bir gece tanıştığı ve evine götürdüğü hayat kadını Rîrî'dir. Kadının kalacak yeri olmadığından onunla birlikte kalmaya başlar. Zamanla kadının hamile kaldığını öğrenince onu kapı dışarı eder. Hayat kadını Rîrî, küçük yapılı, on beş yaşlarında

³⁹ Mahfûz'un romanlarında din konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Rasheed el-Enany, "Necip Mahfuz'un Romanlarında Din", Çev. Süheyla Hale Bayırbaş, ERUIFD, 2013/1, Sayı 16, s.101-108.

görünen bir genç kadındır. Babası, on yaşındayken ölmüş ve annesi onu yeterince eğitememiştir. Henüz ergenlik çağına gelmeden bir gence aşık olmuştur. Bunu öğrenen annesinin onu dövmesi üzerine o da annesine vurmuş ve o gençle birlikte Tanta'dan gencin eğitim gördüğü İskenderiye'ye kaçmıştır. Çok geçmeden genç onu terk etmiş ve yapayalnız bırakmıştır. Bunun üzerine kötü yola düşmüştür. Okuma-yazma bilmemesine rağmen bütün film yıldızlarını ve ses sanatçılarını tanımaktadır. Ancak siyasetten habersizdir.

Bu arada 'Îsâ'nın İskenderiye'ye gelmesiyle Kahire'de yalnız kalan annesi ölür. Romadaki ikinci kadın karakter 'Îsâ'nın annesidir. Annesinin ölüm haberini alan 'Îsâ tekrar Kahire'ye döner. Orada amcasının oğlu Hasan'ın, eski nişanlısı Selvâ ile nişanlandığını öğrenir ve bu duruma çok üzülür. Selvâ romadaki üçüncü kadın karakterdir. Bu arada 'Îsâ, annesinden kalan evi zengin yaşlı dul bir kadına satar. Bu dul kadın da romadaki dördüncü kadın karakterdir. Bu münasebetle kızı Kadriyye ile tanışır. Kadriyye romadaki beşinci kadın karakterdir. Kadriyye üç defa evlenip boşanmış, çocuğu olmayan bir kadındır. Buna rağmen 'Îsâ, annesinin servetine göz dikerek kendisinden on yaş büyük Kadriyye ile evlenir. 'Îsâ'nın re'sen emekliliğe sevk edildikten sonra resmen evlendiği hanımı Kadriyye, kırk yaşında, orta boylu, dolgun vücutlu ve güzel gözlü gösterişli bir hanımefendidir⁴⁰. Üç defa evlenip boşanmıştır. Çocuğu olmamaktadır. Yemek yapmayı seven, siyasetle ilgilenmeyen bir bayandır.

İş ve evlilik Mahfûz'un romanlarında bunalım içinde olan kahramanların pek çoğuna tavsiye ettiği bir çözümdür ve hayatın gayesi sorusuna Mahfûz'un verdiği cevabın bir kısmıdır⁴¹. Kendi kendine de⁴²: "...Sen hâlâ bir kadına ihtiyaç duymaktasın. Zira kadın ağırları dindirecek en güzel ilaçtır." diye aklından geçirerek evlenmenin onu içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan bir nebze olsun kurtaracağını düşünmektedir. Öte yandan arkadaşı Semîr, "Senin çalışman ve evlenmen gerek."⁴³ diyerek içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan onu bu iki şeyin kurtaracağını vurgular.

Hayat kadını Rîrî, Mısır halkını sembolize etmektedir. 'Îsâ'nın onunla ilişkisi Vefd partisinin halkla olan ilişkisine benzemektedir. Halk ilk başta Vefd partisine sığınmış, toplum devrime gebe kalınca da onu yalnız başına bırakmıştır. Daha sonra toplum özgürlüğünü elde edince de doğal olarak onlar da Vefdlileri tanımamışlardır. Mahfûz bir önceki romanda da olduğu gibi (Nûr) hayat kadını

⁴⁰ Necîb Mahfûz, **es-Summân ve'l-Harîf**, s.145.

⁴¹ Menahem Milson, "Negîb Mahfûz and Quest of Meaning", **Arabica**, XVII, (1970), s.272.

⁴² Necîb Mahfûz, **es-Summân ve'l-Harîf**, s.93.

⁴³ **a.e.**, s.141.

olarak karşımıza çıkan kahramanları hep iyi olarak okuyucuya lanse etme eğilimindedir. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda şöyle cevap verir⁴⁴:

“Onların kötü yola düşmeleri sosyal sebeplere dayanır. Asıl suçlu onların kendileri değil, böyle davranmalarının arkasında yatan nedenlerdir. Onların çoğunluğu toplum ve fakirlik sebebiyle bu günahı işlemektedirler.”

Diğer taraftan yazar, kadın kahramanlardan Selvâ, Rîrî ve Kadriyye’yi tasvir ederken her üçünde de ortak bir noktayı vurgulamıştır. O da, siyasetten uzak kalmalarıdır⁴⁵ (s.114,161). Böylece yazar, Mısır kadınının cahilliğini ve siyasetten habersiz olduklarını dile getirmek istemiştir. Öte yandan Mahfûz hanımını çok sevmektedir. Bu sevgisini de kahramanları aracılığıyla okuyucuya ifade etmektedir. Onun romanlarında tüm kadınlar hatta **et-Tarîk** romanındaki genelev patroniçesi Besîme ‘İmrân bile göklere çıkarılmaktadır. **el-Liss ve’l-Kilâb**’da Sa’îd Mehrân ölen annesi için ağlamakta ve onu asla unutamamaktadır. Bu romanda ‘Îsâ annesini sevmekte ve onun ölümüne üzülen ağlamaktadır⁴⁶.

4. et-Tarîk:

Sembolik romanların dördüncüsü olan **et-Tarîk**’de kötülüğün sembolü olan annenin ölümüyle iyiliğin sembolü olan babanın aranışı sırasında amaçtan sapmanın doğurduğu olumsuz sonuçlar konu edilmektedir.

Bu romanda karşımıza çıkan ilk kadın karakter ana kahraman Sâbir’in genelev patroniçesinin annesi Besîme İmrân’dır. İkinci kadın Kerime ve üçüncü kadın İlhâm’dır. Kerime, Sâbir’in geçmişinin ve kötülüğün sembolü iken, İlhâm iyiliğin sembolüdür. Sâbir kötülüğün sembolü olan Kerime’nin yolundan gidecek olursa suç işleyecek, İlhâm’ın yolundan gidecek olursa başarıya ulaşacaktır.

Romanda da “İlhâm altında güven içerisinde yürünen berrak bir gökyüzüne, Kerime ise gök gürlmesi ve şimşeklerin çaktığı, yağmurların yağdığı, bulutlu bir gökyüzüne” benzetilmektedir⁴⁷. Burada Kerime ölen annesinin yerine geçmiş bir kadını, İlhâm ise aradığı babasını temsil etmektedir. Ayrıca İlhâm ahlakî değerlere ve geleneklere bağlı olarak çalışan genç kızın

⁴⁴ Ahmed Ebû Keff, “el-Mer’e ve’l-Cins fi Edeb Necîb Mahfûz”, **el-Hilâl Dergisi**, (Kahire, Şubat 1970), s.195.

⁴⁵ Necîb Mahfûz, **es-Summân ve’l-Harîf**, s.114, 161.

⁴⁶ Hilana Sourial, **L’intemporel Entre Marcel Proust Et Naguib Mahfouz**, (Kahire,1978), s.14.

⁴⁷ Necîb Mahfûz, **et-Tarîk**, s.108.

örnek tipidir⁴⁸. İlhâm ona devamlı olarak çalışmayı ve evliliği tavsiye eder⁴⁹. Mahfûz iyiliğin sembolü olan İlhâm aracılığıyla okuyucuya bazı mesajlar da vermektedir. Çalışmamayı, boşta gezmeyi “insanlığın düşmanı” olarak niteleyen⁵⁰ İlhâm, Sâbir’e çalışmayı ve evliliği tavsiye etmektedir.

Romanda her şeye rağmen iyilik yapmayı tercih eden ve sadık bir dost olan İlhâm ile kendi menfaatleri uğruna her şeyi mubah görerek başkalarını kullanmasını çok iyi bilen Kerîme arasında bir tezat vardır ve yazar iyi-kötü dengesini çok iyi kurar. Aynı denge Sâbir’in hayatı boyunca toplum tarafından kabul görmeyen işlerle uğraşan karanlık bir geçmişe sahip annesiyle, merhametli ve iyiliksever bir insan olduğu söylenen babası arasında da söz konusudur. Bu sayede yazar, kahramanı iyiyile kötü arasında bir tercih yapma konumuna getirir.

5. eş-Şehhâz:

Sembolik romanlardan beşincisi olan eş-Şehhâz’da sosyalizm adına mücadele ederken bu mücadeleden vazgeçip lüks hayata dalan bir kişinin içine düştüğü bunalım ve bu bunalımdan kurtulma çabaları işlenmektedir.

‘Omer el-Hamzâvî, bu rahatsızlığından kurtulmak amacıyla farklı yollar dener. Başlangıçta hanımından ve mesleğinden uzaklaşarak eğlence âlemine dalar, her gece bir gazinoda eğlenir ve o gazinolarda çalışan hayat kadınlarından Verde, Margaret ve Munâ’yla birlikte olur. Bu romanda ilk kadın karakter ‘Omer el-Hamzâvî’nin hanımıdır. İkinci, üçüncü ve dördüncü karakterler Verde, Margaret ve Munâ’dır.

‘Omer el-Hamzâvî’nin bunalımının ve rahatsızlığının, ‘Osmân’ın hapisten çıkacağı günün yaklaşmasıyla artması tesadüfi değildir. Bu durum, ‘Omer el-Hamzâvî’nin eskiden savaşını verdiği, arkadaşı ‘Osmân’ın özgürlüğünü feda etmiş olduğu davaya ihanet etmiş olduğu düşüncesinin ona egemen olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü o şimdi, eskiden hedef kitle olarak seçtiği burjuva tabakasının tipik bir bireyidir ve bu çelişkiyi hapisten çıkınca kendisini ziyaret edip yeni yaşam biçimini görececek olan ‘Osmân’a açıklaması çok güçtür. İşte bu yüzden, açıkça itiraf etmese de, kendisini bir hâin olarak düşünmekte, ‘Osmân’ın hapisten çıkma vakti yaklaştıkça, onun bunalımı da artmaktadır. ‘Omer’in tasavvufa yönelişi, çok bilinçli bir seçim sonucu değildir. O, davaya ihânet etmiş olduğunun verdiği sıkıntıdan ve bu yöndeki düşüncelerden kurtuluş yolu olarak içki ve kadına yönelir. Ancak bunlar onu içine düştüğü bunalımdan kurtaramadığı

⁴⁸ a.e., s.5.

⁴⁹ a.e., s.116, 151.

⁵⁰ a.e., s.87.

gibi, ondaki suçluluk duygusuna bir de günahkârlık duygusu ekler ve ‘Omer, böylesi bir hâleti ruhiye içindeyken tasavvufa yönelir. Dolayısıyla kadın ve içki sağlıklı bir çıkış yolu olmadığı gibi, tasavvufa yönelişi de işe yaramaz. **el-Liss ve'l-Kilâb**’da kadın ve tasavvuf, ihânete uğradığını düşünen Sa‘îd’in sığınakları iken, burada ihânet ettiğini düşünen ‘Omer’in denediği rahatlatma araçlarıdır. İçki, kadın ve tasavvuf **el-Liss ve'l-Kilâb**’da olduğu gibi burada da, yazar tarafından sağlıklı çözüm yolu olarak görülmez ve işe yaramaz. Hem bu yönüyle, hem de ihânet eden-edilen yönüyle **el-Liss ve'l-Kilâb** ve **eş-Şehhâz** arasında çok yakın bir ilişkinin varlığı gözden kaçmaz. Ancak **el-Liss ve'l-Kilâb**’da Ra’ûf ‘Ulvân kendisini bir suçlu olarak değerlendirmezken, burada ‘Omer kendisini bir suçlu olarak görür. Sa‘îd Mehrân kendisine hâinleri cezalandırma görevi yüklerken, burada ‘Osman’ın yaklaşımı sertlikten olabildiğince uzaktır.

Mahfûz, **el-Liss ve'l-Kilâb**’da Sa‘îd Mehrân’ın evine sığındığı ve desteğini gördüğü hayat kadını Nûr’u ve **es-Summân ve'l-Harîf**’te Rîrî’yi iyi olarak okuyucuya tanıttığı gibi burada da bir gece kulübünde şarkıcılık ve dansözlük yapan, bazen de önemli müşterilerle birlikte çıkan Verde’yi aynı şekilde tasvir eder. Âdeta okuyucu Verde’yle birlikte mükemmel ve kusursuz bir insan örneğiyle karşı karşıyadır. Verde birlikte çıktığı ‘Omer’i çok sever, kendisinin ilk aşkı olduğunu ona açıklar, ona bağlılığı yüzünden patronuyla arası açılır, başkalarıyla çıkmayı da reddeder. Hatta onun için işini bile bırakır. Kültürlü ve temiz bir aile kızıdır. Verde, evini terk eden ‘Omer’in tahsis ettiği daireye taşınınca ‘Omer’e “Sen şerefini bir hayat kadınıyla lekeliyorsun.”⁵¹ demesiyle ellerine düşen zenginleri yontan hayat kadınlarından farklı bir tavır sergiler. ‘Omer’in tahsis ettiği yeni dairesinde yazarın Verde’yi tasviri bu görüşü destekler mahiyettedir. “Aşk sanatında Verde’nin üstüne yoktu. Erkeğine deli oluyor ve âdeta aşığına tapıyordu. Kendini tümüyle aşkına ve onun gerektirdiği görevlerine veriyordu.”⁵² Gül anlamına gelen ismi ise çabuk solmanın sembolüdür. Çünkü ‘Omer onu normal hayattan kaçışın bir aracı olarak kullanmış ve kısa bir süre sonra terketmiştir. Hanımı Zeyneb de klasizmin ve monotonluğun sembolüdür. Çüntü ‘Omer onunla evlendikten sonra mücadeleliliği bırakmış, klâsik bir hayat sürmeye başlamıştır.⁵³

6. Sersera Fevka’n-Nil:

⁵¹ Necib Mahfûz, **eş-Şehhâz**, s.116.

⁵² a.e., s.126.

⁵³ Fâtîmetu’z-Zehrâ’ Muhammed Sa‘îd, **er-Remziyye fi Edeb Necib Mahfûz**, Beyrut 1981, s.204.

Sembolik romanların altıncısı **Sersera Fevka'n-Nil**'de devrim sonrası yönetime gelen cuntacılar tarafından bir kenara itilen aydınların bir teknede geceleri yaşadıkları uzlet hayatı konu edilir.

Bu romandaki ilk kadın karakter Seniyye Kâmil'dir. Kahire'deki Fransız Mère de Dieu okulu mezunlarından, evli ve çocukları olan, gerçekten mükemmel bir kadındır. Aile içi bir huzursuzluk olduğunda eski erkek arkadaşlarına sığınan, bekârlığında, evliliğinde ve anne olmasında dişiliğinin farkında olan tecrübeli bir kadındır. Teknedeki genç kızlar için bir tecrübe hazinesi sayılabilecek nitelikte birisidir.

İkinci kadın karakter Leylâ Zeydân'dır. Amerikan Üniversitesi mezunudur. Dış İşleri Bakanlığında mütercimlik yapan, Mısır'da önder kadınlar tarihinde güzellik ve kültür bakımından önemli yere sahip birisidir. Saçlarının gerçek rengi altın sarısıdır, boya falan değildir.

7. Mîrâmâr:

Sembolik romanlardan yedinci ve sonuncusu **Mîrâmâr**'da altmışlı yılların Mısır toplumunda her kesimden temsilcilerin bulunduğu bir grup insanın geçici bir süre için bir araya geldikleri bir pansiyonda cereyan eden olaylar konu edilmektedir.

İlk kadın karakter Mâriyânâ, Mîrâmâr pansiyonunun Yunan asıllı sahibesidir. Fakat doğma büyüme İskenderiyelidir. Hayatında hiç Atina'yı görmediğini söyler. İnce uzun boylu, sırtı kamburlaşmış, mavi gözlü, sarıya boyanmış saçları olan, burnunun kenarlarında yaşlılık belirtileri olarak kırışıklıklar oluşmuş, altmış beş yaşında bir kadındır⁵⁴. 1919 devrimi sırasında bir İngiliz yüzbaşı olan birinci kocası öldürülmüş, 1952 devrimi de mallarını kaybetmesine ve ailesinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Havyar tüccarı olan, İbrâhîmiyye sarayının sahibi ikinci kocası ise iflas edince intihar etmiştir⁵⁵. Her iki kocası da kısır olduğundan çocuk sahibi olamamıştır. Şu anda işlettiği pansiyonu açmak zorunda kalmıştır. 'Âmir Vecdî'yle konuşurken "Ben bir hanımefendiydim. Tatlı, aydınlık, lüks, görkemli hayatı, güzel elbiseleri ve salonları severdim. Varlığımın bir güneş gibi davetlilerin gözlerini kamaştırırdım."⁵⁶ diyerek geçmişe özlem duyar.

⁵⁴ Necîb Mahfûz, **Mîrâmâr**, s.8-9.

⁵⁵ a.e., s.20.

⁵⁶ a.e., s.20-21.

İkinci kadın karakter Zehra Selâme'dir. Bal rengi gözlü, pembe tombul yanaklı, çenesinde gamzesi olan⁵⁷ güzel ve çekici bir genç kızdır. Aslen İskenderiye'nin Bahîra ilçesinin Ziyâdiyye kasabasındandır. Rahmetli babasıyla peynir, tereyağı ve tavuk satmak amacıyla Mîrâmâr pansiyona geldiğinde Mâriyânâ'yla tanışmıştır. Babası öldükten sonra yalnız kalmış ve dedesinin onu kendi yaşında yaşlı bir adamla evlendirmek istemesi üzerine köyden kaçmış ve hizmetçilik yapmak için Mâriyânâ'nın yanına gelmiştir. Evli ablasından başka kimsesi yoktur. Çok zeki bir kızdır. Söylenen her şeyi anında kavrar ve pansiyondaki işine çabucak alışır. Yeri geldiğinde de bir erkek gibi hareket eder. Pansiyonda çalışmak için, yiyecek ve giyeceğe ek olarak ayda beş cüneyh maaşla anlaşır. Pansiyonda kalanlardan Tulba Merzûk'la, yaptığı ağır şakaları ve alaycı sözleri sebebiyle anlaşamaz. Ama genç Serhân el-Bahîrî'ye de ilgi duyar ve zaman zaman onunla fısıldaşır. Bir gün okuma yazma öğrenmek ister ve pansiyonun üst katında ailesiyle birlikte oturan 'Aliyye hanımdan ders almaya başlar. 'Aliyye hanım romanda üçüncü kadın karakterdir. Okuma yazmayı öğrendikten sonra, dikiş nakış öğrenmeyi de düşünür. Bu arada pansiyonun yakınında gazete satıcılığı yapan Mahmûd Ebû'l-'Abbâs, Mâriyânâ'yı aracı koyarak evlenme teklifinde bulunur, Zehra ise bu teklifi hiç düşünmeden reddeder. Bunu duyan Serhân el-Bahîrî ise Mahmûd'la yumruk yumruğa kavga eder. Bir keresinde Husnî 'Allâm pansiyona sarhoş olarak döner ve Zehra'ya sarkıntılık eder. Zehra'nın bağırmasını duyan Serhân el-Bahîrî yetişir ve onu kurtarır. Bütün bu olanlar üzerine 'Âmir Vecdî, Zehra'ya pansiyonun ona uygun bir yer olmadığını söyler ve Serhân el-Bahîrî'nin ona kötü niyetlerle yaklaştığını fark ederek endişelenir. Hatta bir gün kız kardeşiyle kocası köyden onu almaya geldiklerinde Zehra kesinlikle onlarla birlikte köye dönmek istemez, pansiyonda kalmayı tercih eder. Bunun üzerine 'Âmir Vecdî ona "Keşke köyüne dönebilseydin!"⁵⁸ der. Bu arada evlenmeyi ümit ettiği Serhân el-Bahîrî Zehra'nın öğretmeni 'Aliyye'yi ayartmaya çalışır. Bir gün Serhân el-Bahîrî onun yüzüne öğretmeniyle evleneceğini haykırır ve bunu duyan Mansûr Bâhî, Serhân el-Bahîrî'nin üzerine yürür. Araya giren Mâriyânâ ortalığı yatıştırır ve Serhân el-Bahîrî'yi de pansiyondan kovar. Fakat olan saf, temiz duygularla Serhân'a bağlanan Zehra'ya olur.

Roman ana kahramanlarından Serhân el-Bahîrî'nin bir buçuk yıldır birlikte yaşadığı Safiyye dördüncü kadın karakterdir. Bir gece kulübünde çalışır. Köydeki ailesine zaman zaman para gönderir.

⁵⁷ a.e., s.45.

⁵⁸ a.e., s.72.

Serhân el-Bahîrî'nin pansiyona gelişinin temelinde ikinci kadın karakter Zehra vardır. Serhân el-Bahîrî Zehra'yı gazete bayiiinde ve değişik yerlerde alış veriş yaparken görmüş neredeyse ona aşık olmuştur. Gazete bayiiinden nerede kaldığını öğrenir ve bir yolunu bulup Safiyye'yi ikna ettikten sonra pansiyona yerleşir. Kuşkusuz ilk fırsatta Safiyye'den tamamen kurtulmak ister. Asıl amacı Zehra'yı elde etmektir. Zehra da duygusal olarak ondan etkilenir. Aralarında kaçamak bakışlar, kaçamak öpüşmeler olur. Ancak yine de Zehra ona tam anlamıyla güvenemez ve kendini teslim etmez. Bu da Serhân el-Bahîrî için Zehra'yı daha da çekici kılan bir nedendir. Onu, ilk devrimin (1919 devrimi) temsilcisi olarak görür⁵⁹ (s.231).

Buraya kadar görüldüğü üzere romandaki ana karakterleri incelediğimizde Zehra dışında hepsi erkektir. Mahfûz'a bunun sebebi sorulduğunda ise şöyle cevap verir⁶⁰:

“Dünyamız erkeklerin hâkim olduğu bir yerdir. Bunun aksini kimse söyleyemez. Benim uyguladığım gerçeğin ta kendisidir ve ben genel kural çerçevesinde yazdım. Fakat kadın da sosyal hayata katılmak için mücadeleden geri kalmamıştır.”

Sonuç olarak; Necîb Mahfûz'un yedi sembolik romanında karşımıza toplam yirmi dokuz kadın karakter çıkmaktadır. Bunları aralarında bir tasnife tabi tutacak olursak anne, eş, kız çocuğu, sevgili ve hayat kadını olmak üzere beş sınıf kadın karşımıza çıkar. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Necîb Mahfûz annesini çok sevdiği için kadınlara bakışı genellikle olumludur.

INFORMATIVE ABSTRACT

Naguib Mahfouz was born on 11 December 1911 in Cairo's al-Jamâliyya district. He turned to literature after graduating from the department of philosophy in Cairo University in 1934. Mahfouz studied the works of famous writers like Mauriac, Tolstoy, Dostoyevsky, Chekov, Maupassant, Shakespeare, Ibsen, Flaubert, Sartre, Camus and they affected him. In the Arab world, the most important writers who he was influence were Abbas Mahmud al-Akkâd (1889-1964) and Taha Hussain (1889-1973). He said that he learned writing from Abbas

⁵⁹ a.e., s.231.

⁶⁰ 'Abdu 'Avn er-Ravdân, “Necîb Mahfûz, el-Kitâbe Zâhiratu'l-Hiberâti'l-İnsâniyye”, **el-Aklâm Dergisi**, (Kahire, Nisan 1989), Sayı:5, s.125.

Mahmud al-Akkâd and he learned to communicate efficiently with west world and rationality from Taha Hussain.

Mahfouz remains far from literature for a time after the 1952 revolution and he reappears in 1959 in the newspaper **al-Ahrâm** where he began his serialized symbolic novel **Avlâd Khâratinâ**. Then he continued to writing symbolic novels like **al-Liss wa al-Kilâb** (1961), **al-Summân wa al-Kharîf** (1962), **al-Tarîk** (1964), **al-Shahhâdth** (1965), **Sarsara Favk al-Nîl** (1966) and **Mirâmâr** (1967).

Critics named Mahfouz as "philosophical realism" or "new realism" to his writing period after 1952. Mahfouz's receiving Nobel Prize of literature in 1988 has a large share of these symbolic novels. According to him, this award not only himself, but also belongs to Egyptian, Arab and all Arab literature. Naguib Mahfouz died on 30 August 2006. Naguib Mahfouz leaved after 95 years; 34 novels, a collection of 19 short stories, two types of dialogue book and it was totally 56 works, including books and hundreds of articles.

Naguib Mahfouz's symbolic novels that we focused on this work are:

Avlâd Khâratinâ, al-Liss wa al-Kilâb, al-Summân wa al-Kharîf, al-Tarîk, al-Shahhâdth, Sarsara Favk al-Nîl and Mirâmâr.

1. The subject of the first symbolic novel **Avlâd Khâratinâ** (1959) is the struggle of good-bad and justice-cruelty from the Adam era until today from the main axis of humanity history. In this novel, the first woman is Eve who is the first female in the history of humanity. Edhem symbolizes the Prophet Adam in the novel and Umeyme symbolizes Eve. Umeyme shows the similarities with the creation of Eve.

2. In the second symbolic novel **al-Liss wa al-Kilâb** (1961) the author tolds about collapse of idealism or abandonment of idealism due to its weakness across material benefits and luxurious life.

3. In **al-Summân wa al-Kharîf** novel Mahfouz deals with political events in Egypt before and after the 23 July 1952 revolution and the effects of these events to the management in there.

4. In **al-Tarîk** novel the author deals with negative consequences that resulted from deviation from the goal during searching father, the symbol of the goodness and during searching mother the symbol of evil.

5. In the **al-Shahhâdth** novel, Mahfouz handled the fall of a man into a depression who had led a luxurious life while fighting in the name of socialism and his fighting efforts to escape from this crisis.

6. In **Sarsara Favk al-Nîl** novel the author deals with intellectuals' life at night in a boat, whom are pushed aside by the government in the post-revolutionary junta members.

7. In **Mîrâmâr** novel the author deals with the events that took place in a hostel where a people group met for a temporary period from all walks of Egyptian society in sixties.

When we examine the main characters in the novels, as seen so far are all men outside Zahra. When the reason asked for this, Mahfouz replies:

"Our world is one where it is dominated by men. That no one can say otherwise. The epitome of the fact that I applied and I wrote under the general rule. But it is not slow for women to join the struggle in social life. "